

Temat 1 : Funkcjonowanie systemu emerytalnego w Polsce

Czas: 1x 45 minut

Cele edukacyjne:

- Zapoznanie z organizacją systemu emerytalnego w Polsce
- Pokazanie uczniom, czym się kierować przy wyborze Otwartego Funduszu Emerytalnego oraz w jaki sposób do niego przystąpić

Oczekiwane rezultaty

Uczeń potrafi:

1. Omówić trzy filary systemu emerytalnego w Polsce
2. Wskazać, czym są Powszechne Towarzystwa Emerytalne i Otwarte Fundusze Emerytalne
3. Wymienić kilka podmiotów rynku OFE
4. Omówić, czym się kierować przy wyborze OFE oraz jakie są sposoby przystąpienia
5. Wskazać, jak wygląda zmiana funduszu emerytalnego
6. Oceniać rankingi funduszy emerytalnych
7. Omówić kompetencje Komisji Nadzoru Ubezpieczeń i Funduszy Emerytalnych

Metody:

- pogadanka
- ćwiczeniowa
- burza mózgów

Środki dydaktyczne:

- komputer z dostępem do internetu
- rozsypanka – załącznik nr 2
- test sprawdzający – załącznik nr 3

Przebieg lekcji:

- I. Po podaniu tematu i podpunktów (załącznik nr 1) wprowadź uczniów do tematu. Powiedz, jak ważny jest ten temat dla ich przyszłości i że każdy z nich będzie musiał sam dokonać wyboru Otwartego Funduszu Emerytalnego. Jest to bardzo odpowiedzialne zadanie, bo od trafności wyboru będzie zależała wysokość ich przyszłej emerytury.
Poproś by nie robili notatek tylko uważnie słuchali. Notatkę (załącznik nr 1) otrzymają po zajęciach.
- II. Przedstaw organizację systemu emerytalnego w Polsce. Zwróć uwagę na zmiany, jakie nastąpiły od 1 stycznia 1999r. oraz przyczyny wprowadzenia reformy emerytalnej. Omów trzy filary.
- III. Wskaż różnicę pomiędzy Powszechnymi Towarzystwami Emerytalnymi a Otwartymi Funduszami Emerytalnymi. Zwróć uwagę na odpowiedzialność finansową za zobowiązania PTE. Poproś także uczniów o podanie przykładów

Powszechnych Towarzystw Emerytalnych, które znają chociażby z reklam w telewizji.

- III. Rozdaj uczniom ćwiczenie do wykonania (rozsypanka – załącznik nr 2). Mają w grupach 2-osobowych dopasować do 6 funduszy emerytalnych ich cechy charakterystyczne. Dla ułatwienia mogą w internecie poszukać stron PTE i znaleźć właściwe informacje. Zwróć uwagę czy uczniowie potrafią efektywnie korzystać z wyszukiwarki internetowej. Po wykonaniu ćwiczenia sprawdź czy grupy wykonały je poprawnie. Sprawdź, które przyporządkowania funduszy sprawiały najwięcej trudności.
- IV. Przedstaw kolejność postępowania przy wyborze Otwartego Funduszu Emerytalnego.
- V. Omów procedurę zmiany funduszu emerytalnego oraz skutki zmiany.
- VI. Scharakteryzuj rankingi OFE. Zwróć szczególną uwagę na przedmiot rankingu (stopa zwrotu, wysokość opłat, wielkość aktywów funduszu, itp.), obiektywizm oceny oraz instytucje przygotowujące ranking.
- VII. Przedstaw Komisję Nadzoru Ubezpieczeń i Funduszy Emerytalnych, jako instytucję nadzorującą i dbającą o bezpieczeństwo funduszy emerytalnych.
- VIII. Rozdaj uczniom wcześniej przygotowany test sprawdzający. Dowiesz się, co zapamiętali z zajęć. W przygotowanym zestawie siedmiu pytań uczniowie mają zakreślić właściwe odpowiedzi.
- IX. Jako zadanie domowe poproś uczniów, by weszli na stronę internetową PTE ING Nationale Nederlanden i wypełnili deklarację przystąpienia do OFE. Sporządzoną deklarację mają samodzielnie wydrukować lub przynieść na dyskietkach. Daj uczniom tydzień czasu na wykonanie zadania.

Załącznik nr 1: Notatka z zajęć.

Temat lekcji: Funkcjonowanie systemu emerytalnego w Polsce.

1. Działanie systemu emerytalnego - trzy filary.
2. Powszechne Towarzystwa Emerytalne (PTE) i Otwarte Fundusze Emerytalne (OFE). Podmioty rynku OFE.
3. Wybór i sposoby przystąpienia do OFE.
4. Zmiana funduszu emerytalnego.
5. Nadzór i bezpieczeństwo funduszy emerytalnych.
6. Uregulowania prawne.

1. Działanie systemu emerytalnego- trzy filary.

Podstawą działającego do końca 1998 roku systemu ubezpieczeń społecznych była tzw. umowa pokoleniowa, sprowadzająca się do tego, iż składki płacone były przez wszystkich pracujących i gromadzone na wspólnym koncie, a następnie przeznaczane na renty, emerytury i zasiłki.

Głównymi determinantami konieczności przeprowadzenia reformy ubezpieczeń społecznych stały się:

1. zmniejszająca się liczba pracujących w stosunku do liczby emerytów
2. utrzymujące się wysokie bezrobocie,
3. wydłużanie się okresu życia ubezpieczonych oraz zmniejszenie liczby urodzeń.

Dlatego też od 1 stycznia 1999 roku, w Polsce mamy nowy system emerytalny, który obejmuje 3 filary:

I filar to emerytura z Zakładu Ubezpieczeń Społecznych. Tutaj trafia większość składek, potrącanych co miesiąc z pensji. Pieniądże zgromadzone na indywidualnych kontach w ZUS nie są inwestowane i nie podlegają dziedziczeniu.

II filar to otwarte fundusze emerytalne. Pieniądże przekazywane są do OFE przez ZUS z wpłacanych tam składek. Powstały w ten sposób kapitał gromadzony jest na indywidualnym koncie w funduszu i inwestowany w różne instrumenty rynku finansowego, np. obligacje, akcje itp. Zajmują się tym specjaliści z Powszechnych Towarzystw Emerytalnych, które zarządzają danym Otwartym Funduszem Emerytalnym.

III filar jest dobrowolny i ma zapewnić nam dodatkowe środki do emerytury pobieranej z I i II filara. Dobrowolnym zabezpieczeniem życia po zakończeniu pracy może być emerytalne ubezpieczenie na życie, np. z funduszem inwestycyjnym, pracowniczy program emerytalny, grupowe ubezpieczenie na życie, czy oszczędności gromadzone i inwestowane przez towarzystwo funduszy inwestycyjnych.

Środki przekazywane na rzecz I i II filaru (z których pochodzić będzie emerytura) stanowią łącznie 19,52% wynagrodzenia brutto, przy czym 9,76% płacone jest przez pracownika, a kolejne 9,76% przez pracodawcę. Ze składki 7,3% wynagrodzenia odprowadzane jest przez ZUS do otwartego funduszu emerytalnego, którego pracownik jest członkiem. Pozostała część składki - 12,22% wynagrodzenia pozostaje na indywidualnym koncie pracownika w ZUS.

Osoby urodzone przed 1 stycznia 1949 roku nie zostały objęte reformą. Osoby urodzone w latach 1949-1968, które do OFE przystępować mogą ale nie muszą. Natomiast dla osób urodzonych po 31 grudnia 1968r. przynależność do OFE jest obowiązkowa

2. Powszechne Towarzystwa Emerytalne (PTE) i Otwarte Fundusze Emerytalne (OFE).

W wyniku reformy emerytalnej na polskim rynku pojawiły się Powszechne Towarzystwa Emerytalne (PTE) i Otwarte Fundusze Emerytalne (OFE). Każdy członek II filaru ma w OFE indywidualne konto, na którym są gromadzone jego składki z przeznaczeniem na przyszłą emeryturę.

PTE zarządza OFE i odpowiada wobec członków funduszu za wszelkie szkody spowodowane niewykonaniem lub nienależytym wykonaniem swych obowiązków. OFE natomiast nie ponosi odpowiedzialności za szkody spowodowane przez PTE - oznacza to, że majątek OFE nigdy nie zostanie wykorzystany na pokrycie zobowiązań PTE. Fundusze emerytalne mają charakter otwarty, co oznacza, że każdy może dowolnie wybrać fundusz, a fundusz nie może odmówić członkostwa.

Obecnie na rynku OFE działa 15 podmiotów. Najważniejsze to: AIG PTE S.A., PTE Allianz Polska S.A., Commercial Union PTE, , ING Nationale-Nederlanden Polska PTE S.A., PTE BANKOWY S.A., PTE POLSAT S.A., PTE PZU S.A., SAMPO PTE S.A.

3. Wybór i sposoby przystąpienia do OFE.

Dokonując wyboru funduszu emerytalnego, warto wziąć pod uwagę kilka istotnych kryteriów:

- 1) Wyniki długoterminowej polityki inwestycyjnej - podstawową miarą wyników funduszy inwestycyjnych jest stopa zwrotu
- 2) Poziom obsługi klienta
- 3) Opłaty:
  - opłaty od składek - w roku bieżącym wynoszą maksymalnie 7% i będą się zmniejszać, aż w roku 2014 osiągną poziom 3,5%.
  - opłaty za zmianę funduszu - bez opłat - jeżeli staż członkowski jest dłuższy niż dwa lata, 80 zł - jeżeli staż członkowski jest krótszy niż 24 miesiące, ale dłuższy niż 12 miesięcy, 160 zł - jeżeli staż członkowski jest krótszy niż 12 miesięcy
- 4) Wielkość zarządzanych aktywów - świadczy o pozycji danego OFE na rynku.
- 5) Ocena Funduszu przez niezależnych ekspertów i instytucje

Jak podpisać deklarację przystąpienia do OFE?

Deklarację przystąpienia do OFE można podpisać

1. w trakcie spotkania z agentem wybranego towarzystwa emerytalnego
2. korzystając z internetu
3. drogą korespondencyjną.

Działalność akwizycyjną na rzecz otwartego funduszu mogą prowadzić m.in. banki krajowe, zakłady ubezpieczeń, podmioty prowadzące działalność maklerską lub brokerską, agenci ubezpieczeniowi.

Należy pamiętać, aby w deklaracji przystąpienia do OFE podać osobę lub osoby uposażone, czyli osoby które po naszej śmierci otrzymają środki zgromadzone na naszym koncie w OFE. Jeżeli tego nie zrobimy będą one podlegać prawu spadkowemu, co wiąże się z przeprowadzeniem postępowania sądowego i opłatą stosownego podatku.

Reforma emerytalna zobligowała osoby urodzone po 31 grudnia 1968 roku, które rozpoczynają pierwszą pracę lub działalność gospodarczą, do wyboru OFE w ciągu 7 dni od daty podpisania umowy o pracę lub od daty powstania obowiązku ubezpieczenia społecznego. Jeżeli osoby zobowiązane nie dokonają wyboru funduszu w wyznaczonym terminie, ZUS przyśle im przypomnienie. W przypadku, gdyby nie wybrały one funduszu do 10 lipca (jeżeli rozpoczęły pracę w okresie od stycznia do lipca) lub do 10 stycznia (jeżeli rozpoczęły pracę w okresie od lipca do stycznia), zostaną przydzielone do OFE w drodze losowania. Przeprowadza je ZUS dwa razy do roku - w ostatnich dniach roboczych lipca i stycznia.

4. Zmiana funduszu emerytalnego.

Zgodnie z ustawą emerytalną można być członkiem tylko jednego OFE. Jednak decyzja o wyborze funduszu nie musi być ostateczna - w każdej chwili można ją zmienić. W przypadku podjęcia decyzji o zmianie OFE, należy podpisać umowę z nowo wybranym funduszem, a następnie zawiadomić o tym na piśmie fundusz, do którego dotychczas były wpłacane składki. Należy jednak pamiętać, że zmiana OFE może pociągać za sobą dodatkowe opłaty. Warto także zauważyć, że zmiana funduszu wiąże się z utratą dotychczasowego stażu członkowskiego.

5. Nadzór i bezpieczeństwo funduszy emerytalnych.

Nadzór nad instytucjami działającymi w ramach II filaru sprawował początkowo Urząd Nadzoru nad Funduszami Emerytalnymi (UNFE). Od dnia 1 kwietnia 2002 jego kompetencje przejęła Komisja Nadzoru Ubezpieczeń i Funduszy Emerytalnych (KNUiFE). Zgodnie z ustawą zadaniem Komisji w tym obszarze jest ochrona interesów członków funduszy emerytalnych.

Swoje zadania Komisja realizuje poprzez sprawowanie nadzoru instytucjonalnego i finansowego nad działalnością funduszy emerytalnych i powszechnych towarzystw emerytalnych. Kontrola instytucjonalna obejmuje przede wszystkim:

1. wydawanie zezwoleń na utworzenie towarzystw i funduszy emerytalnych oraz ich cofanie,
2. wydawanie zezwoleń na połączenia i przejęcia towarzystw lub funduszy,
3. przeprowadzanie bezpośredniej kontroli w siedzibie towarzystwa, depozytariusza i agenta transferowego

W przypadku stwierdzenia nieprawidłowości w działalności PTE lub OFE Komisja może nałożyć kary pieniężne. Komisja może również wydać decyzję o cofnięciu zezwolenia na utworzenie towarzystwa w przypadku stwierdzenia rażącego lub uporczywego naruszania przez fundusz lub towarzystwo przepisów ustawy, statutu funduszu lub towarzystwa, lub prowadzenia działalności rażąco naruszającej interes członków funduszu.

7. Uregulowania prawne

Ustawa z dnia 28 sierpnia 1997 r. o organizacji i funkcjonowaniu funduszy emerytalnych (Dz. U. Nr 139, poz. 934),

Ustawa z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (Dz. U. Nr 137, poz. 887),

Ustawa z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz. U. Nr 162, poz. 1118).

Ustawa z dnia 22 sierpnia 1997 roku o pracowniczych programach emerytalnych (Dz.U. Nr 139 z 1997 roku, poz. 932, z późn. zm.).

Załącznik nr 2

Przyporządkowywanie Otwartym Funduszom Emerytalnym ich cech charakterystycznych

ING NN	<ul style="list-style-type: none"> ~ ponad 2 mln klientów ~ druga pozycja na rynku pod względem wielkości aktywów ~ dostęp do rachunku 24/7 przez: internet, telefon, SMS, WAP ~ w rankingu Rzeczypospolitej z czerwca 2003r. OFE zostało uznane za najlepszą instytucję finansową 2002r., również najlepszy fundusz emerytalny według rankingu Gazety Wyborczej z czerwca 2003r. ~ akcjonariusze ING Continental Europe Holdings BV (Holandia) - ING Bank Śląski S.A. (Polska) ~ depozytariusz OFE Bank Handlowy w Warszawie S.A.
ALLIANZ	<ul style="list-style-type: none"> ~ akcjonariat należy w całości do niemieckiego funduszu emerytalnego ~ depozytariuszem funduszu jest Deutsche Bank Polska S.A. ~ liczba członków: 276 991 ~ wartość aktywów netto: 1 479 745 728.17 zł ~ zezwolenie na utworzenie OFE towarzystwo uzyskało 4 maja 1999 roku
POLSAT	<ul style="list-style-type: none"> ~ OFE został uhonorowany przez redakcję dziennika Parkiet prestiżową nagrodą "BYKI I NIEDŹWIEDZIE" ~ zwycięzca w kategorii "Najlepszy otwarty fundusz emerytalny w 2003r." ~ akcjonariusze PTE -Telewizja Polsat S.A., PAI-MEDIA S.A., Invest-Bank S.A., Totalizator Sportowy Sp. z o.o ~ depozytariusz OFE BRE Bank S.A.
SAMPO	<ul style="list-style-type: none"> ~ w ciągu ostatnich dwunastu miesięcy najszybciej rosła liczba członków tego OFE. Został on zwycięzcą tegorocznych transferów. Przystąpiło do niego 85,91 tys. klientów, a odeszło 8,99 tys. osób. ~ aktywa netto tego funduszu przekroczyły wartość 2 miliardów zł. ~ jest aktualnie piątym największym funduszem emerytalnym w Polsce zarówno pod względem liczby członków, ~ rekordowe wyniki w pozyskiwaniu nowych klientów fundusz zawdzięcza wynikom inwestycyjnym wypracowanym od początku działalności, a także wysokiej efektywności sieci sprzedaży. ~ depozytariusz OFE Bank Handlowy w Warszawie S.A.
PZU	<ul style="list-style-type: none"> ~ kapitał akcyjny 32.000.000 zł ~ bank depozytariusz Bank Pekao SA ~ jedynym właścicielem posiadającym 100% akcji Towarzystwa jest PZU Życie SA. ~ celem polityki inwestycyjnej OFE jest stabilny i długoterminowy wzrost wartości aktywów przy zachowaniu maksymalnego stopnia bezpieczeństwa i zasad dywersyfikacji wynikających z ustawy. ~ depozytariusz OFE Bank Pekao S.A.
CU	<ul style="list-style-type: none"> ~ akcjonariusze tego brytyjskiego towarzystwa emerytalnego to BPH S.A. oraz Bank Zachodni WBK S.A. ~ depozytariuszem funduszu jest Bank Handlowy w Warszawie S.A. ~ towarzystwo zarządza największym otwartym funduszem emerytalnym w Polsce. Do tego Funduszu przystąpiło ponad 2,5 miliona osób ~ wartość zarządzanych aktywów Funduszu przekracza 16 miliardów złotych. ~ została obniżona opłata za zarządzanie do wysokości poniżej 0,045% w skali miesiąca. Jest to obecnie najniższa opłata za zarządzanie na rynku OFE.

Załącznik nr 3

Fundusze emerytalne Test

1. Fundusze emerytalne to inwestorzy

- długoterminowi
- średnioterminowi
- krótkoterminowi

2. Fundusze emerytalne inwestują pieniądze głównie w:

- lokaty bankowe i bony skarbowe
- obligacje i akcje
- nieruchomości i ziemię

3. Fundusze emerytalne, które zarządzają pieniędzmi swoich uczestników

- robią to bezpłatnie
- pobierają opłaty za zarządzanie pieniędzmi

4. Zaznacz prawdziwe zdanie

- fundusze emerytalne mogą inwestować w dowolne instrumenty ponieważ ich celem jest osiągnięcie jak największego zysku dla swoich członków
- instrumenty, w które mogą inwestować fundusze emerytalne, są ściśle określone w celu osiągnięcia maksymalnego bezpieczeństwa inwestycji
- członkowie funduszy emerytalnych określają inwestycje, których mogą dokonywać te fundusze

5. Do funduszu emerytalnego

- musi należeć każdy kto urodził się po 31 grudnia 1968r.
- musi należeć każdy Polak bez względu na jego wiek
- należą tylko ci, którzy mają na to ochotę

6. Osoba fizyczna może należeć jednocześnie

- tylko do jednego funduszu emerytalnego
- do dowolnej liczby funduszy emerytalnych
- do nie więcej niż dwóch funduszy emerytalnych

7. Zaznacz prawidłowe zdanie

- członkowie funduszy emerytalnych będą otrzymywać wypłaty pieniędzy (emerytury) z funduszy emerytalnych, gdy przejdą na emeryturę
- członkowie funduszy emerytalnych mogą otrzymywać wypłaty pieniędzy (emerytury) z funduszy emerytalnych w dowolnym momencie- wtedy, kiedy sobie tego zażyczą
- o tym, kiedy dany członek funduszu otrzyma wypłatę pieniędzy z funduszu decyduje każdorazowo fundusz.